

Violalikőr Harry Potterrel

Bájital vagy varázsos valóság?

A szülők álma: a gyerekek olvasnak. (Fotó: Schmidt Andrea)

Az olvasásnál aligha lehet kitalálni jobb tréninget – kommunikációra, fantáziafejlesztésre, önismeretre, életismeretre. Így tartja dr. Vetrő Ágnes professzor, az orvosegyetem gyermekpszichiátriai osztályának vezetője. Azt mondja, előre örül annak, hogy egyszer majd az unokájával együtt olvassa a Harry Potter-könyveket...

A 35 esztendő, vörösszőke, törékeny nő olyasmint vitt véghez, ami előtte sok millió szülőnek nem sikerült. Joanne Kathleen Rowling könyveit falják a gyerekek. Újra olvasnak a tizenévesek Magyarországon is. Harry Potter, a Rowling-teremtette regényhős, ez a szemüvegességében sebezhető kisfiú, aki 11 éves korában felfedezi, hogy ő varázsló – elképesztően sok gyerek személyes ismerőse már, de állítólag a felnőttek is imádják. Az eddigi négy kötet nem bír lekerülni a világ bestsellerlistáinak éléről, 41 millió eladott példányról beszélnek a kiadók. A szülők öröms dőbbenettel néznek egymásra: mi lehet az, ami eltérítette csemetéjüket a tévétől meg a számítógéptől? Mi a titka a Potter-könyveknek? – kutatják világszerte a kritikusok, akik közül többen kétségbe vonják a Rowling-próza esztétikai értékét. A gyerekek nem sokat tettekőriáznak. Azt mondják: izgalmas.

– Több oka is volt, hogy megvettem és elolvastam az első két könyvet – magyarázza dr. Vetrő Ágnes. – Kíváncsi voltam, valóban olyan érdekes-e, mint ahogy mondják, vagy csak valami szuper marketinges eredményről van szó. Aztán: ami a gyerekeket érdekli, az mintegy hivatalból engem is

érdekel. Végül, de alighanem elsősorban, arra gondoltam, ha majd az unokám is olvas, legyen közös élményünk.

– És mit saccol? Rowling Potter-könyveit elolvassa majd az unokája?

– Azt hiszem, igen. A Potter-könyvek fel fognak sorakozni a klasszikus mesék mellé. Hogy miért? Mert a mai valóság a világuk. Ez ellentmondásnak tűnik, ha arra gondolunk, hogy Rowling éppen hogy egy varázsvilágot teremtett, fantáziás

mesét. Boszorkányok, varázslók és főleg varázslótanoncok a szereplői, akik Roxfortban, egy bentlakásos boszorkány- és varázslóképző iskolában tanulják a bájitalt, a mágiatörténetet, az önvédelmi varázslatokat, a jóslást, meg a sötét varázslatok kivédését. Mégis, a viselt dolgok, a hétköznapiak, a csínyek, a jószágok és a rosszóságok – mint az élet. Történetük, meséjük fordulatos és izgalmas, mégis hiteles. A stílust a mai beszélt nyelv

egyszerűsége, helyenként szlenge jellemzi. Megjegyzem, a magyar fordításokat kiválóan tartom azért is, mert megőrzi mindazt, ami jellegzetesen brit ezekben a történetekben, vagyis számkra távoli, egzotikus és ezért vonzó, ugyanakkor a magyar nyelvi közegben is jól értelmezhető. A Potter-történeteket nem utolsósorban az író nő különös szómágiája teszi vonzóvá.

– Vannak más gyerek-könyvek is, amelyeknek jó a stílusa, fordulatos a

története – mégse kellenek ilyen tömeges olvasási „örületek”.

– Nem tudom... Az a gyanúm, hogy bár a Potter-könyvekben ugyanúgy a jók és a rosszak csapnak össze, mint a klasszikus mesékben, a jók győznek természetesen – valahogyan valóságihitelük támad ezeknek az egyszerű tanulságokat hordozó meséknek. Az első könyvből emlékszem például alapvető igazságok megfogalmazására: ne üljünk sokáig a vágyaink tükré előtt, mert el-

ban tárolt zsebgyanuszkóp?

– Talán a klasszikus mesékben nem királyfi lesz a békabóli? Repül a paripa meg a szőnyeg! Az olvasásnál jobb fantáziafejlesztő módszert még nemigen találtak fel, márpedig az élethez kell a fantázia. Ha csak azt vesszük, hogy egy olvasott történetet gondolatban többféleképpen lehet folytatni... Ez pedig nem más, mint észrevétlen megtanulása az alternatívkeresésnek, annak az életben nélkülözhetetlen dolognak, amit mérlegelés utáni választásnak nevezünk. Az olvasás abban is segít, hogy megoldás-repertoárunk legyen a legkülönfélébb élethelyzetekre. A hőssel azonosul az olvasó, magunk is benne vagyunk abban a képben, amit a fantáziánkkal alkotunk róla. Az olvasás önismeretsegít. És akkor nem beszélünk még arról, hogy az olvasással lehet a legkönnyebben, szinte észrevétlenül – kommunikálni tanulni. Nemcsak arra gondolok, hogy a szómágiás könyvek önmagukban szókincsfejlesztők. Hanem arra is, hogy a mai tizenévesek, akikről sok szülő és pedagógus panaszkol, hogy szótlanok, képtelenek kifejezni magukat, egyszer csak elkezdnek egymással beszélni, mondjuk Harry Potterrel és társairól, szinte ők lesznek mindannyiuk közös ismerősei. Esetleg elkezdnek játszani együtt, olyasmint – társas – játékokat, amelyekre Harry és barátai inspirálták őket. A legtöbb gyerek manapság egyedül van. Ől otthon, tanul, tévézik, zenét hallgat – társtalánul. Ha Harry Potter esetleg össze tudja hozni őket egymással, netán a felnőttekkel is, akkor Rowling köszönetet érdemel.

Sulyok Erzsébet

Horváth Dezső

Három csatamén

hanem valaki mást, de hirtelen jött szíves megrendelésre fejet váltott. Tudós könyv őrzé a megmintázott ló nevét is – Hanek volt –, lovasa pedig Vékes Imre daliás bajszú szegedi. Akkoriban nem számított annyira szentségtörésnek az új alkotás bírálata, mint ma, Soós Aladár is, de még Lyka Károly is elmondta a magáét, és vita támadt akkor is, amikor 1930-ban, érdemei elismeréseként áthelyezték a püspök ablaka alá, hátát fordítva neki. Kedves anekdota már, állítólag azt is ajánlották a püspök úrnak, ha kikocsizni méltóztatik legközelebb, hintaja elé fordítva fogják a lovakat.

Aba-Novák Vilmos a donátori méretből jól megnöveszté a tengerész. Nyílegyest szemből Rákóczi, de ennek ne adjunk külön jelentést. Előtte intő példa lett, és nem föltétlenül a fehér ló miatt. Ha a művész eleven politikust tesz föl munkájára, számíton rá, minimum ötven évre bevakolják. Politikusként a glória és a pokol ennyire közel áll egymáshoz. Vegyük csak az elttelt ötven esztendőit. Hatalmas indulattal kisöpörték Aueiasz istállóját, méltatlanul hallgatásra kényszerítve nagy írókat is. Hogy visszatérés is van, hadd hozzak elő más szoborpéldákat. Szép királynékat vették

elő először a vár udvarsarkából, és tették közel eredeti helyére. A magyarok mindig vi-szontszerették a császári-királyi hivest. Aztán az eddig kimondottan veretes magyar panteonnak tartott Dóm téri árkádok alá kakuktojásként egyszerűen visszacsöppent a származásilag magyaroknak nehezen se nevezhető Mária Terézia is, királynői minőségben, valamint a magyar szabadságharc szégyenletes leverésében és döbbenetes megtorlásában elévülhetetlen érdemeket szerzett Ferenc Józsa is.

Erre már mindkét csataménnek ágaskódnia kellene, ha rebellis vér buzogna bennük. Hogy mit tenne a két lovas, csak következtetni tudunk rá történelmünkben. A harmadik ma már nem játszik politikai szerepet.

Aetas: biográfia és történetírás

A politikus is ember, avagy: Hitler és a távpszichiátria

Néhány évtizeddel ezelőtt még némi fanyalgás fogadta azoknak a történészeknek a munkáit, akik életrajzírásra adták fejüket. Könnyű műfajnak tartották, noha egy jó biográfiaóbb nemcsak a történelmi személyiség, hanem egy egész kor megismerhető.

Az életrajzírás nehézségeiről ír Kövér György az Aetas közelmúltban megjelent 2000. évi harmadik számában. A téma figyelmet érdemel, hiszen ez a műfaj néhány évtizeddel ezelőtt a történetírás mostohagyerekének számított, mára azonban mind több, magas színvonalú biográfia jelenik meg magyar szerzők tollából. Elég az elmúlt év utolsó hónapjainak termését végignézniük. Ormos Mária a két világháború közötti Magyarország jellegzetes figurájának, az egyebek mellett az MTI-t és a Magyar Rádiót irányító Kozma Miklósnak szentelt kötetet, míg a Pannonica Kiadó biográfiasorozatát indította. Legutóbb Mao Ce-tung és Josip Broz Tito életét követte nyomon Polonyi Péter és A. Saji Enikő.

Karrier és karakter – ezeknek a megfelelő ábrázolása teheti sikeressé az életrajzot. A hangsúly már egyéni ízlés

dolga. A majd kétezer évvel ezelőtt élt görög Plutarchos a történelmi szerep, míg római kortársa, Suetonius a magánélet gyakran ellenőrzetlen mendemondái alapján igyekezett bemutatni a karaktert.

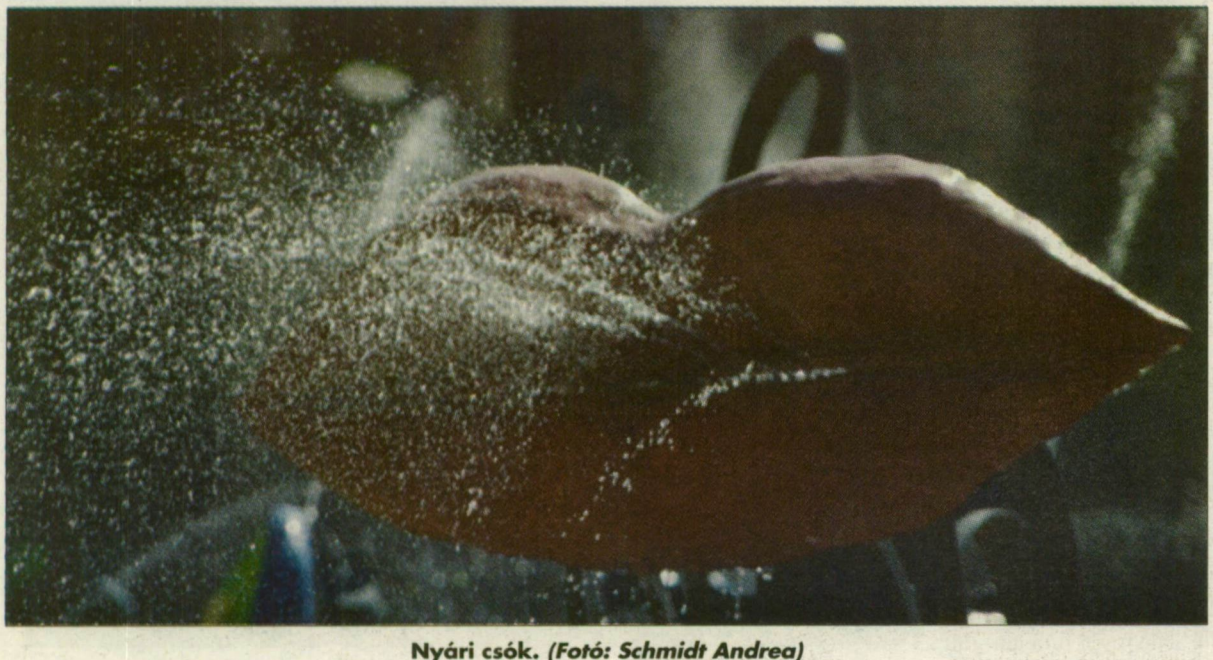
Az életrajz és a história „történetbeszélési technikája” között a huszadik század közepéig nem volt tettenérhető különbség. Ekkor azonban új vonulata jelent meg az egyéniségábrázolásnak, amely attól sem riadt vissza, hogy a pszichoanalízist hívja segítségül az arcél megrajzolásához. Walter C. Langer amerikai lélekelemző például a náciizmus történetének centrumába a „neurotikus pszichopata” Hitler betegségét állította – derül ki az elmúlt év utolsó hónapjainak termését végignézniük. Ormos Mária a két világháború közötti Magyarország jellegzetes figurájának, az egyebek mellett az MTI-t és a Magyar Rádiót irányító Kozma Miklósnak szentelt kötetet, míg a Pannonica Kiadó biográfiasorozatát indította. Legutóbb Mao Ce-tung és Josip Broz Tito életét követte nyomon Polonyi Péter és A. Saji Enikő.

Karrier és karakter – ezeknek a megfelelő ábrázolása teheti sikeressé az életrajzot. A hangsúly már egyéni ízlés

Megjelent az úgynevezett politikai életrajz, amely „bevallottan a politikátörténet része, s a személyiség csak annyiban kerül előtérbe, amennyiben annak politikai vonatkozásban van” – írja tanulmányában Kövér György, aki ennek kapcsán az 1979-es évből megemlíti egy, a közvélemény számára akkor rejtve maradt politikai botránykövet, Borsányi György életrajzát Kun Béláról. A könyvet betiltották, mégsem zúzták be, hanem – a puha diktatúrára jellemző módon – a raktáron maradt példányait felajánlották megvételre a fokozattal rendelkező tudományos kutatók számára egy, a művet kimerítően bíráló cikk különlenyomatával együtt. „Az ember sorsa nem dől el születése pillanatában; a történelem nagy személyiségei nem gyermekkorukban formálódnak naggyá” – írta a Kun Béláról szóló politikai életrajz szerzője. Az Aetasban megjelent tanulmány írója szerint azonban „a politikus is ember”, vagyis: a gyermek- és ifjúkor igenis kihatással van a történész tollhegyére tűzött személyiség későbbi munkásságára.

Ha nem is úgy, ahogy a lélekelemző történetírók gondolják.

Tóth-Szenesi Attila

Nyári csók. (Fotó: Schmidt Andrea)